

Warszawa, 2009-01-29

**Zespół do Spraw
Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi**

**Sprawozdanie z wykonania
Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007 - 2008
(stan na 31.12.2008 r.)**

Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007-2008 jest dokumentem przygotowanym przez międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Został zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 8 maja 2007 roku.

Niniejsze sprawozdanie dotyczy zadań zrealizowanych w latach 2007-2008. Przy jego redakcji za punkt wyjścia przyjęto tekst *Krajowego Programu*. Relacje dotyczące stanu realizacji zostały przypisane do poszczególnych zadań tak, jak zostały one zapisane w *Programie*.

W ramach realizacji zadań zapisanych w *Krajowym Programie* Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wydatkowało następujące kwoty:

- w 2007 r. – 199 tys. PLN ujęte w planie finansowym - cz. 42 Sprawy wewnętrzne, dz. 754 Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, rdz. 75495 Pozostała działalność § 4300 oraz 98 tys. PLN z § 2810 Dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom (realizacja *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*);
- w 2008 r. – 145 tys. PLN ujęte w planie finansowym - cz. 42 Sprawy wewnętrzne, dz. 754 Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, rdz. 75495 Pozostała działalność § 4300 oraz 143 tys. PLN z § 2810 Dotacja celowa z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom (realizacja *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*).

Ponadto Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej:

- w 2007 r. – w ramach rezerwy celowej przeznaczonej na dofinansowanie działalności bieżącej ośrodków interwencji kryzysowej (udzielających także wsparcia ofiarom handlu ludźmi) oraz utworzenie nowych placówek rozdysponował środki finansowe w wysokości 4 360 000 zł. oraz kwotę ok. 25 000 zł. na szkolenia konsultantów wojewódzkich;
- w 2008 r. – w ramach rezerwy celowej przeznaczonej na dofinansowanie działalności bieżącej ośrodków interwencji kryzysowej oraz utworzenie nowych placówek rozdysponował środki finansowe w wysokości 4 420 000 zł. oraz kwotę ok. 50 000 zł. na szkolenia dla kadry pomocy społecznej.

Część I **Działania prewencyjne, badania zjawiska**

1. Zorganizowanie konferencji krajowej nt. handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Termin realizacji: II kwartał 2007 r., II kwartał 2008 r.

Stan realizacji:

W dniu 11 czerwca 2007 r. MSWiA zorganizowało *II Konferencję Krajową nt. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi*. W Konferencji uczestniczyli krajowi eksperci – przedstawiciele administracji rządowej, organów ścigania oraz organizacji pozarządowych zajmujący się problematyką handlu ludźmi. Podczas spotkania przeprowadzono szczegółowe analizy systemu zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi, systemu pomocy ofiarom tego przestępstwa oraz istniejących rozwiązań prawnych. W rezultacie konferencji opublikowano w formie książkowej opracowane przez grupy robocze wnioski i rekomendacje w zakresie: systemu wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi – polskich i cudzoziemskich, problematyki handlu dziećmi – identyfikacji dzieci-ofiar handlu ludźmi oraz identyfikacji ofiar handlu ludźmi.

W dniu 22 października 2008 r. odbyła się *III Konferencja Krajowa nt. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi*. Wybór terminu związany był z faktem, iż dzień 18 października ustanowiony został Europejskim (UE) Dniem Przeciwko Handlowi Ludźmi.

W konferencji wzięło udział ok. 120 osób. Uczestnicy konferencji wysłuchali wstępnego sprawozdania z wykonania *Krajowego Programu Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007-2008* i propozycji zadań do Programu na lata 2009-2010, a także referatu nt. skutków ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi. W ramach trzech grup roboczych uczestnicy, po wysłuchaniu wystąpień ekspertów w danych dziedzinach, dyskutowali o problemach pracy przymusowej, handlu dziećmi oraz o praktyce ścigania i orzekania w sprawach o handel ludźmi. Rekomendacje z dyskusji zostały wykorzystane w pracach nad projektem Krajowego Programu na lata 2009-2010.

2. Kampania informacyjna dotycząca handlu ludźmi do pracy przymusowej:

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Termin realizacji: II kwartał 2007 r., II kwartał 2008 r.

Stan realizacji:

a) skierowana do osób udających się w poszukiwaniu pracy do krajów UE

W roku 2007:

1. W oparciu o środki finansowe pozostające w dyspozycji MSWiA:

- we współpracy z Fundacją Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada przeprowadzono kampanię informacyjną dotyczącą handlu ludźmi do pracy przymusowej, w ramach której opublikowano 2 ogłoszenia w prasie tematycznej ostrzegające przed niewiarygodnymi pracodawcami, jak również wskazujące adresy instytucji udzielających

pomocy w takich przypadkach. Wydano również ulotki informacyjne (w nakładzie 15 000 egz.) skierowane do osób wyjeżdżających do krajów UE w poszukiwaniu pracy;

- we współpracy z Caritas Archidiecezji Warszawskiej przeprowadzono kampanię informacyjną programu *Nadzieja*, będącego częścią międzynarodowej akcji przeciwdziałania prostytucji przymuszonej i handlowi ludźmi. W ramach kampanii wydano: ulotki (w nakładzie 25 000 egz.), plakaty (5 000 egz.) oraz ulotki-wizytówki (5 000 egz.);
- wzorem lat ubiegłych wydano kolejną edycję broszury pt. *Kompas podróży – poradnik dla wyjeżdżających za granicę w celu podjęcia pracy* (w nakładzie 10 000 egz. w latach 2007-2008). Celem jak najszerszego rozdystrybuowania ww. broszury wśród polskich obywateli udających się za granicę w celach zarobkowych lub już tam przebywających, broszura została skierowana do urzędów pracy, a także rozesłana za pośrednictwem MSZ do wszystkich urzędów konsularnych w Europie. Jest ona również dostępna w wersji elektronicznej na stronie www.mswia.gov.pl/thb.

2. W okresie od listopada do grudnia 2007 r. Fundacja La Strada we współpracy z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej przeprowadziła kampanię informacyjno-prewencyjną „*Posłuchaj zanim wyjedziesz*”, w ramach której został wyemitowany w siedmiu rozgłośniach radiowych spot ostrzegający przed handlem ludźmi do pracy przymusowej. Ponadto, przeprowadzono 50 spotkań prewencyjnych z młodzieżą w różnego rodzaju placówkach oświatowych.

W roku 2008:

1. W oparciu o środki finansowe pozostające w dyspozycji MSWiA:

- na website www.orbistravel.pl (zakładka – rezerwacja biletów) została umieszczona reklama w formie flasha ostrzegająca osoby wyjeżdżające o niebezpieczeństwach związanych z podejmowaniem pracy za granicą;
- na website portalu pracuj.pl zamieszczono reklamę (na okres 7 dni w czerwcu 2008 r.) w formie buttona;
- w Przewodniku „*Pracodawcy 2008/2009*” wydawanym przez Grupę Pracuj zamieszczono informację w formie plakatu reklamowego (przewodnik dostępny jest w wersji papierowej i interaktywnej – elektronicznej).

2. Zespół do Spraw Handlu Ludźmi, w ramach prowadzonych w miesiącach letnich kampanii prewencyjnych w krajach zaangażowanych w działania Grupy G6 w oparciu o fundusze Ambasady Wlk. Brytanii w Warszawie, opublikował, wykorzystując materiały brytyjskie, ogłoszenia prasowe w gazetach „*Praca i nauka za granicą*” (nakład w Polsce: 50 000) oraz „*Praca i życie za granicą*” (nakład w Polsce: 70 000; nakład w Wlk. Brytanii: 3 000) przestrzegające przed zjawiskiem handlu ludźmi do pracy przymusowej.

3. W 2008 r. we współpracy z IOM Warszawa zorganizowano pierwszą w Polsce mobilną wystawę zdjęć „*Handel ludźmi nie zna granic*”. Wystawa pokazywana była od 16 października do 7 grudnia na terenie głównych dworców kolejowych siedmiu miast Polski: Warszawy, Poznania, Wrocławia, Katowic, Krakowa, Łodzi i Gdańska. Prezentowana całość składała się z 18 tablic, w tym 2 informacyjnych (przedstawienie zjawiska handlu ludźmi w skali globalnej i opis skali procederu w Polsce). Trzon wystawy tworzyły zdjęcia ofiar handlu ludźmi, które wraz z historią 16-letniej Natalii oraz komentarzami zobrazowały ogrom cierpienia, wstydu i strachu, jaki towarzyszy ofiarom handlu ludźmi. Od 23 października wystawę można obejrzeć także na stronie internetowej www.stopchandelludźmi.pl, która jest również forum informacyjnym i dyskusyjnym (zawierała moduł pozwalający na swobodne

wypowiedzi osób odwiedzających wystawę, co pozwoli na zebranie informacji dotyczących odbioru i reakcji na wystawę, stopnia świadomości społeczeństwa m.in. w zakresie problemu handlu ludźmi oraz ewentualnych potrzeb w aspekcie dalszych działań).

4. W ramach prowadzonej przez MSZ kampanii informacyjnej w roku 2007 i 2008 wydano kolejne edycje poradnika „*Polak za granicą*”, w którym znajdują się ostrzeżenia przed podejmowaniem pochopnych decyzji związanych z wyjazdem do pracy za granicę i korzystaniem z usług niewiarygodnych i niesprawdzonych pośredników.

Z uwagi na rosnącą falę migracji zarobkowej, a w konsekwencji wzrastającą liczbę osób oszukanych, edycja poradnika z 2007 r. została wzbogacona o informacje dotyczące warunków życia i pracy w krajach, do których wyjazdy coraz częściej przybierają charakter zarobkowy. W poradniku wskazane zostały zagrożenia, na jakie mogą być narażeni obywatele polscy wyjeżdżający za granicę w celach zarobkowych. W dniu 13.06.2007 r. w MSZ zorganizowano konferencję prasową poświęconą promocji poradnika, w trakcie której silnie akcentowany był problem handlu ludźmi oraz wskazywane możliwości i zakres pomocy udzielanej przez służbę konsularną. Poradnik ma także swoją wersję elektroniczną umieszczoną na stronie www.msz.gov.pl w rozdziale *Informacje konsularne*, która jest na bieżąco aktualizowana. Z kolei edycja poradnika z 2008 r. zawierała informacje nt. zakresu pomocy, jakiej może udzielić konsul osobom oszukany przez pośredników pracy.

5. W 2007 r. w ramach realizacji zadań ujętych w programie działań na rzecz zwiększenia opieki nad polską migracją zarobkową „*Bliżej pracy, bliżej Polski*” na stronach internetowych ambasad zostały umieszczone informacje zarówno dotyczące podejmowania pracy, jak również sposobów postępowania w sytuacjach, gdy są łamane przepisy prawa pracy, normy higieny i bezpieczeństwa pracy.

W 2008 r. kontynuowane były zadania ujęte w ww. programie. Polskie urzędy konsularne otrzymały polecenie priorytetowego zajmowania się przypadkami osób poszkodowanych i oszukanych przez nieuczciwych pracodawców i pośredników. W ramach sprawowania opieki konsularnej, konsulowie współdziałali z miejscowymi organizacjami i instytucjami zobligowanymi przepisami miejscowymi do udzielania pomocy pokrzywdzonym, ofiarom przestępczego procederu handlu ludźmi. Konsulowie wspierali powstawanie lokalnych punktów informacyjnych (Holandia, Hiszpania, Wielka Brytania) działających przy gminach, ośrodkach polonijnych oraz organizacjach pozarządowych, głównie związków zawodowych, gdzie obywatele polscy mogli uzyskać informacje w języku polskim oraz niezbędną pomoc. Urzędy konsularne współpracowały ze środowiskami polonijnymi, organizacjami pozarządowymi i miejscową administracją przy wydawaniu i dystrybucji broszur i poradników, stanowiących wszechstronne kompendium wiedzy dla osób podejmujących pracę.

W celu usprawnienia dotychczasowych działań na rzecz poszkodowanych oraz umożliwienia łatwiejszego kontaktu z konsulami, kontynuowane są prace zmierzające do stworzenia *call-center* w krajach o wysokim zagrożeniu powyższym procederem, w szczególności dotyczy to urzędów konsularnych w Londynie, Sztokholmie, Hadze.

6. Departament Konsularny i Polonii MSZ włączył do obowiązkowych szkoleń dla kandydatów wyjeżdżających do pracy w urzędach konsularnych problematykę z zakresu handlu ludźmi.

7. W okresie od maja do grudnia 2007 r. przeprowadzono kampanię informacyjno-edukacyjną „*Bezpieczna Praca*”, której celem było zapobieganie zaginięciom osób wyjeżdżających za granicę oraz aktywizacja społeczna osób pozostających bez pracy, obejmująca promocję bezpiecznego zatrudnienia. Kampania była realizowana przez Fundację ITAKA przy

współpracy „Gazety Praca” – dodatku do „Gazety Wyborczej”, Radia RMF FM oraz portalu home.pl

W ramach kampanii:

- został uruchomiony serwis internetowy www.bezpiecznapraca.eu. skierowany do osób poszukujących pracy za granicą, myślących o wyjeździe lub już zdecydowanych na wyjazd. Serwis zawiera informacje jak bezpiecznie wyjechać za granicę, jak ustrzec się przed zostaniem ofiarą handlu ludźmi, jak zapewnić swoje bezpieczeństwo już po dotarciu na miejsce oraz co zrobić w sytuacji, gdy zostało się oszukany;
- przygotowano ulotkę i plakat informujący o akcji „Bezpieczna praca”. Plakat i ulotka były sukcesywnie rozsyłane do wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy;
- w „Gazecie Praca” ukazał się insert-książeczka zawierający porady i przestrogi dla osób wyjeżdżających do pracy za granicę oraz cykl artykułów dotyczących opisywanego problemu.

Przez cały okres kampanii działał, czynny całą dobę, telefon zaufania Zespołu Poszukiwań i Identyfikacji Fundacji ITAKA, który rejestrował przypadki zaginięć za granicą i analizował skalę problemu. Miesięcznie udzielano ok. 800 porad rodzinom zaginionych oraz przeprowadzono 200 rozmów prewencyjnych z osobami w trudnej sytuacji. Stworzono też bazę adresową miejsc, gdzie osoby, które padły ofiarą przestępstwa handlu ludźmi mogą zwrócić się o pomoc – polskie konsulaty, parafie, organizacje i prasa polonijna, misje katolickie, organizacje pozarządowe w krajach Unii Europejskiej.

Przez cały 2008 rok pracownicy ITAKI prowadzili poradnictwo skierowane do osób wyjeżdżających za granicę, mimo że nie udało się pozyskać funduszy na kontynuację programu „Bezpieczna praca”.

8. Staraniem Fundacji La Strada wydane zostały ulotki i pocztówki dla kobiet planujących emigrację. Materiały te wydano przy współpracy i dzięki dofinansowaniu Ambasady Brytyjskiej. Materiały rozprowadzane są poprzez współpracujące instytucje – szkoły, urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe. Rozdawane są także w czasie spotkań i pogadarek prewencyjnych z młodzieżą.

9. W roku 2007, a następnie roku 2008 w trakcie trwania festiwalu muzycznego „Przystanek Woodstock” w Kostrzynie n. Odrą przedstawiciele Fundacji La Strada oraz Caritas Archidiecezji Warszawskiej zorganizowali kampanię informacyjno-prewencyjną, polegającą w głównej mierze na dystrybucji ulotek i pogadankach z młodzieżą uczestniczącą w festiwalu.

b) skierowana do osób przybywających do Polski celem podjęcia pracy

W roku 2007:

1. W związku z dużym zapotrzebowaniem Policji i Straży Granicznej, jak i ośrodków interwencji kryzysowej zaangażowanych w realizację *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* na materiały informacyjne niezbędne zarówno dla osób pomagającym ofiarom, jak i dla samych pokrzywdzonych, został opracowany zestaw materiałów na temat *Programu*, tj.:

- plakat informujący o istniejących formach pomocy ofiarom handlu ludźmi (6 000 egz.);
- broszura informacyjna dla osób realizujących program, tj. funkcjonariuszy Policji, SG, pracowników socjalnych (10 000 egz.);
- ulotki dla ofiar handlu ludźmi z informacją o *Programie wsparcia* i innych formach pomocy (w sześciu wersjach językowych – 6 000 egz.).

2. W ramach kampanii informacyjnej dotyczącej handlu ludźmi do pracy przymusowej Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji przy współpracy Fundacji La Strada wydało ulotki informacyjne oraz plakat dla osób przyjeżdżających do Polski w celu nieturystycznym (w nakładzie 30 000 egz. w języku rosyjskim i ukraińskim).

3. Na stronach internetowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych umieszczona została informacja dla osób przybywających do Polski, zawierająca zasady, warunki wjazdu i pobytu na terytorium RP, jak też wskazująca osobom zainteresowanym dłuższym pobytem w Polsce, bądź wykonywaniem pracy, adresy właściwych urzędów.

4. Fundacja La Strada prowadziła wietnamskojęzyczny telefon zaufania, za pośrednictwem którego jest udzielana pomoc obywatelom wietnamskim, którzy padli ofiarą handlu ludźmi na terenie Polski. W celu rozpowszechnienia informacji o funkcjonowaniu powyższej linii telefonicznej zostały wydane i rozdyskrebowane ulotki i nalepki.

5. W styczniu 2007 r. z inicjatywy Fundacji La Strada zorganizowana została (przy współpracy ze Strażą Graniczną) wystawa materiałów prewencyjnych połączona z akcją ulotkową na lotnisku Gdańsk-Rębiechowo. W ramach tej inicjatywy wydano również ulotki w jęz. rosyjskim i ukraińskim.

W roku 2008:

Ze środków MSWiA wydano ok. 140 000 ulotek zawierających podstawowe informacje oraz dane teleadresowe organizacji, instytucji oraz organów administracji zajmujących się walką z handlem ludźmi. Za pośrednictwem MSZ przekazano je do polskich placówek dyplomatyczno-konsularnych na terytorium Ukrainy, Białorusi, Rosji, a także w krajach Azji Centralnej i Kaukazu Południowego (do dołączania do paszportu podczas procedury wydawania wiz).

Inne działania prewencyjne:

1. Staraniem Zespołu ds. Handlu Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej MSWiA opracowano i opublikowano broszurę nt. handlu ludźmi w Polsce w nakładzie 1 000 egz. w jęz. polskim i 500 egz. w jęz. angielskim. Ponadto, w związku ze zgłaszanym zapotrzebowaniem instytucji zaangażowanych w zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi, w II kwartale 2008 r. dokonano dodruku ww. broszury (w nakładzie 1 000 egz.) oraz jej wersji anglojęzycznej (w nakładzie 200 egz.).

Ww. publikacje, wraz z wydanymi materiałami prewencyjnymi (tj. *Kompasem podróżnym*, broszurą nt. handlu dziećmi, zestawem materiałów na temat *Programu wsparcia i ochrony ofiar/świadków handlu ludźmi*, w tym broszurami informacyjnymi dla osób realizujących Program, ulotkami dla ofiar handlu ludźmi wydanymi w sześciu wersjach językowych), zostały (w zależności od przeznaczenia materiałów) rozdyskrebowane – we współpracy z KGP, KGSG, Prokuraturą Krajową, MPiPS, PIP – w I kwartale 2008 r. do podległych jednostek oraz szkół policyjnych i szkół Straży Granicznej, a także organizacji pozarządowych, ośrodków i bibliotek akademickich.

2. W 2008 r. Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie, w porozumieniu z innymi instytucjami, zorganizowała akcję profilaktyczną (ulotki, plakaty, informacje na stronie internetowej), której doświadczenia zostaną wykorzystane przez inne jednostki. Strona internetowa pt. „*Nie każdy pociąg jedzie do Hollywood*”, sfinansowana z budżetu samorządu województwa

zachodniopomorskiego, powstała w wyniku współpracy PA w Szczecinie, KWP w Szczecinie, Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz Kuratorium Oświaty w Szczecinie. Na stronie umieszczono praktyczne porady dla osób chcących wyjechać za granicę. Celem kampanii było podkreślenie problemu, jakim jest zjawisko handlu ludźmi. Strona zawiera informacje na temat sposobów werbowania ofiar, ale także praktyczne wskazówki dotyczące sposobu postępowania w przypadku stania się ofiarą tego przestępstwa. Prokuratury Apelacyjne w Katowicach i we Wrocławiu zamieściły na swoich stronach linki do ww. strony.

3. W latach 2007-2008 Policja przeprowadziła szereg kampanii prewencyjnych podejmowanych regionalnie dotyczących handlu ludźmi wśród dzieci i młodzieży. Działania te miały charakter konferencji, seminariów szkoleniowych dla funkcjonariuszy, spotkań z pedagogami szkolnymi, spotkań profilaktycznych z młodzieżą, programów telewizyjnych i radiowych; opracowywano i dostarczano materiały informacyjno-edukacyjne. We wskazanym okresie podjęto 25 tego typu akcji. Komendy wojewódzkie, komendy miejskie i powiatowe policji podjęły współpracę m.in. z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami, kuratoriami oświaty, szkołami, miejskimi ośrodkami pomocy społecznej, starostwami powiatowymi, urzędami wojewódzkimi, urzędami miasta, lokalnymi mediami, ośrodkami akademickimi, strażą miejską, urzędami pracy czy firmami transportowymi.

4. W latach 2007-2008 odbyły się istotne wydarzenia w zakresie prewencji handlu ludźmi, organizowane regionalnie, m.in.:

- konferencja „*Interwencja kryzysowa wobec ofiar handlu ludźmi*” zorganizowana przez Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej w Poznaniu (Poznań, 20-21 listopada 2008 r.) przeznaczona dla pracowników miejskich centrów interwencji kryzysowej, ośrodków interwencji kryzysowej, miejskich ośrodków pomocy rodzinie.

- międzynarodowa konferencja „*Nowoczesne niewolnictwo*” zorganizowana przez Starostwo Strzeleckie, KPP w Strzelcach Opolskich oraz CSP w Legionowie (Góra Św. Anny, 2-3 października 2008 r.) przeznaczona dla pedagogów szkół ponadgimnazjalnych woj. opolskiego, funkcjonariuszy policji komend powiatowych, komendy miejskiej oraz KWP w Opolu, nauczycieli szkół gimnazjalnych oraz kuratorów Sądu Rejonowego w Strzelcach Opolskich i pracowników socjalnych z ośrodków pomocy społecznej.

- konferencja „*Handel ludźmi – przeciwdziałanie i zwalczanie*” (21 września 2007 r.) oraz konferencja „*Zapobiegania Handlowi Ludźmi – realizacja działań mających na celu wsparcie ofiar i osób zagrożonych przemocą i cyberprzemocą*” (21 maja 2008 r.) odbyły się z inicjatywy Komendy Powiatowej Policji w Tomaszowie Mazowieckim przy wsparciu finansowym Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Mazowieckim i były adresowane m.in. do funkcjonariuszy policji, pedagogów i dyrektorów szkół oraz pracowników pomocy społecznej.

- szkolenia w ramach projektu „*Wiedza i profilaktyka*” zostały zrealizowane przez Fundację La Strada dzięki dofinansowaniu z funduszy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego. Szkolenia adresowane były do nauczycieli i pedagogów z Województwa Mazowieckiego (Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Siedlce, Sochaczew). Ponadto przeszkolono także nauczycieli i pedagogów w ramach współpracy z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Mińsku Mazowieckim.

5. Departament ds. Kobiet, Rodziny i Przeciwdziałania Dyskryminacji MPiPS w listopadzie 2008 r. wydrukował 100 tys. egzemplarzy komiksu pt. „*Nie jesteś na sprzedaż*”. Publikacja autorstwa Dyrekcji Generalnej Praw Człowieka Rady Europy, przetłumaczona na język polski przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, ma stanowić element ogólnopolskiej kampanii prewencyjnej skierowanej do młodzieży.

Gwarancją skuteczności przedsięwzięcia jest z pewnością zaangażowanie Kuratorów Oświaty w dystrybucję wspomnianej publikacji w szkołach i placówkach oświatowych. W związku

z powyższym, na przełomie listopada i grudnia 2008 r. MPiPS przekazało do każdego Kuratorium Oświaty ok. 6 tys. sztuk ww. komiksu w celu jego zdeponowania do czasu zakończenia działań przygotowujących szkoły do udziału w kampanii. Na początku 2009 r. zaplanowane jest wydanie pakietu pomocniczego dla nauczycieli oraz przeprowadzenie dla nich szkolenia.

3. Opracowanie II edycji raportu na temat handlu ludźmi w Polsce.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Państwowa Inspekcja Pracy, Urzędy Wojewódzkie, Wojewódzkie Urzędy Pracy we współpracy z organizacjami pozarządowymi i ośrodkami naukowymi

Termin realizacji: II połowa 2008 r.

Stan realizacji:

W grudniu 2007 r. zakończone zostały prace nad I edycją raportu nt. handlu ludźmi, która została opublikowana (w formie papierowej w nakładzie 1000 egz. oraz elektronicznej w nakładzie 200 egz. CD) w lutym 2008 r. pt. „*Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu*”. Od grudnia 2007 r. raport jest dostępny w wersji pdf na stronie internetowej MSWiA (www.mswia.gov.pl/thb). Obecnie trwają prace redakcyjne nad II edycją. Publikacja, ze względu na kwestię dostępności danych statystycznych w układzie rocznym, planowana jest na I kwartał 2009 roku.

W II kwartale 2008 r. ze środków MSWiA przetłumaczono wybrane materiały z ww. publikacji na język angielski i wydano je w formie elektronicznej (200 egz. CD).

3.1. Opracowanie metodyki i zakresu permanentnego gromadzenia informacji o zjawisku.

Odpowiedzialni za realizację: Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Prokuratura Krajowa we współpracy z organizacjami pozarządowymi i ośrodkami naukowymi

1. Tak jak w latach ubiegłych w dalszym ciągu zbierane są informacje o zjawisku handlu ludźmi, stosownie do metodologii opracowanej przez poszczególne instytucje. Dokonano analizy dostępnych zbiorów danych nt. zjawiska handlu ludźmi (opublikowane w „*Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu*”), z której wynika, że uzyskiwane dane stanowią wciąż słabą podstawę do wyprowadzania wniosków w zakresie profilu ofiar (pokrzywdzonych), a przede wszystkim *modus operandi* sprawców uczestniczących w procederze handlu ludźmi.

2. W 2008 r. Straż Graniczna na poziomie centralnym (Biuro Analiz Strategicznych KGSG) oraz Biuro Kryminalne KGP przystąpiły do opracowywania wspólnych informacji (w systemie półrocznym i rocznym) na temat zjawiska handlu ludźmi.

3.2. Gromadzenie informacji i danych statystycznych dających możliwość kompleksowego badania problemu i lepszej koordynacji badań prowadzonych przez różne ośrodki i instytucje.

Odpowiedzialni za realizację: Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Prokuratura Krajowa we współpracy z organizacjami pozarządowymi i ośrodkami naukowymi

1. W publikacji MSWiA „*Handel ludźmi w Polsce. Materiały do Raportu*” zamieszczona została analiza dostępnych danych statystycznych dot. handlu ludźmi w Polsce oraz polskich ofiar handlu ludźmi w krajach Europy.

2. Gromadzone są również dane statystyczne w zakresie liczby postępowań i sposobu ich zakończenia (akt oskarżenia, decyzja o umorzeniu). Dane obejmują też liczbę ofiar korzystających ze wsparcia Fundacji La Strada, ochrony Policji i informacje o stosowaniu instytucji „*reflection period*”, stosownie do przepisów ustawy z dn. 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach.

Na podstawie zgromadzonych danych w Biurze do Spraw Przystępczości Zorganizowanej Prokuratury Krajowej sporządzane są co roku sprawozdania, których przedmiotem jest analiza postępowań karnych prowadzonych w związku z handlem ludźmi i identyfikacją problemów występujących przy ich prowadzeniu, szczególnie wpływających na poprawę ścigania sprawców przestępstw, których przedmiotem jest szeroko rozumiany handel ludźmi.

3. MSWiA realizuje projekt ICMPD „*Trafficking in Human Beings, Data Collection and Harmonised Information Management Systems – DCIM EU*”. Celem projektu, trwającego 18 miesięcy (maj 2008 - październik 2009), jest opracowanie ujednoczonych we wszystkich krajach biorących udział w projekcie (tj. Słowacji, Czechach i Portugalii) wskaźników, według których będą zbierane dane statystyczne nt. handlu ludźmi (planuje się oddzielną bazę danych nt. ofiar i nt. sprawców tego przestępstwa).

W realizacji projektu udział biorą eksperci z Policji, Straży Granicznej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Krajowej oraz Fundacji La Strada.

W ramach projektu eksperci przygotowują stanowisko w sprawie wyboru wskaźników spośród zaproponowanych w podręczniku ICMPD oraz przedstawiają cel gromadzenia danych wraz z komentarzami nt. niezbędnych zmian w zakresie istniejących systemów zbierania danych statystycznych. W marcu 2009 r. na planowanym w Warszawie międzynarodowym spotkaniu partnerów projektu, przedstawicieli ICMPD oraz przedstawicieli tzw. Advisory Board (ekspertów z instytucji międzynarodowych) dokonana zostanie ocena przyjętych opracowań. Następnie ICMPD przygotowuje, po wcześniejszych konsultacjach, ostateczną wersję podręcznika zawierającego konieczne wskaźniki. Projekt zakończy się przeprowadzeniem pilotażowego przetestowania oprogramowania w Portugalii.

4. Wspieranie merytoryczne, organizacyjne i finansowe (w zależności od posiadanych środków budżetowych) badań nad zjawiskiem handlu ludźmi. Wykorzystanie do tych celów środków z programów Unii Europejskiej.

Odpowiedzialni za realizację: Instytucje reprezentowane w Zespole

Termin realizacji: zadanie stałe

Stan realizacji:

1. W roku 2007 Fundacja La Strada przy współpracy z MSWiA zrealizowała projekt „*Monitoring przestrzegania praw człowieka w stosunku do ofiar handlu ludźmi*” (finansowany z Funduszu Środków Przejściowych 2004 „*Zwiększenie świadomości społecznej oraz wzmocnienie roli organizacji pozarządowych w zakresie rzecznictwa i monitoringu*”).

Założeniem projektu była analiza spraw karnych z art. 204 par.4 oraz z art. 253 k.k. zarówno zakończonych wyrokiem sądu, jak i umorzonych oraz analiza zdarzeń, które nie zostały zgłoszone organom ścigania. Kryterium kwalifikacji danej sprawy do monitoringu było postanowienie o umorzeniu lub prawomocny wyrok sądu orzeczony do końca 2006 r.

W tym celu poproszono prokuratury i sądy o odszukanie sygnatur akt spraw karnych z art. 204§4 k.k. oraz z art. 253 k.k. (także z art. IX p.w.k. z 1969 r.). Otrzymano dane 24 spraw prokuratorskich oraz 26 sądowych, zaś do monitoringu zakwalifikowano odpowiednio 33 oraz 58 osób pokrzywdzonych tymi przestępstwami¹. W przypadku zaś zdarzeń, które nie zostały zgłoszone organom ścigania wykorzystano dane Fundacji La Strada. Przeprowadzono wywiady z 17 osobami, które w latach 1996-2006 zgłosiły się do Fundacji z prośbą o pomoc.

W dniu 30 listopada 2007 r. odbyło się seminarium eksperckie z udziałem przedstawicieli wszystkich zainteresowanych instytucji, tj. MSWiA, Policji, Straży Granicznej, Prokuratury i sądów, a także ośrodków naukowych i organizacji pozarządowych, na którym przedstawiciele La Strady zaprezentowali wyniki monitoringu. Raport z powyższego przedsięwzięcia w formie broszury został opublikowany ze środków MSWiA.

2. W wyniku działań Fundacji Dzieci Niczyje zostały opracowane dwa raporty:

- *Dzieci cudzoziemskie bez opieki w polskich placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych;*
- *Opinie funkcjonariuszy Straży Granicznej i Policji na temat sytuacji dzieci – ofiar handlu i dzieci cudzoziemskich bez opieki w Polsce.*

Ponadto w grudniu 2007 r. uruchomiono portal internetowy dotyczący dzieci krzywdzonych (dostępny na stronie internetowej www.helpline.org.pl). Jest to wspólny projekt Fundacji Dzieci Niczyje i Fundacji Grupy TP, współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach programu *Safer Internet Plus*. Celem Helpline.org.pl jest pomoc w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie, a także wprowadzanie zmian systemowych, które pozwolą skuteczniej chronić najmłodszych użytkowników nowych technologii przede wszystkim przed dziecięcą pornografią rozpowszechnianą w Internecie, cyberprzemocą, uzależnieniem małoletnich od Internetu, a także przed innymi przestępstwami internetowymi, w tym handlem dziećmi.

3. W ramach realizacji projektu „*Prawa człowieka a handel kobietami i młodymi ludźmi w Europie*” współfinansowanego przez Komisję Europejską (w ramach programu *DAPHNE II*) został wydany przybornik edukacyjny, mający na celu podniesienie świadomości na temat praw człowieka oraz handlu kobietami i młodymi ludźmi wśród nauczycieli (osób pracujących z młodzieżą) i uczniów. Powyższa pozycja wydawnicza została opracowana przez Instytut Praw Człowieka Ludwiga Boltzmanna w Wiedniu, Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Praw Człowieka w Padwie oraz Fundację La Strada w Warszawie.

4. Departament Bezpieczeństwa Publicznego MSWiA podejmował działania związane z wdrażaniem w Polsce unijnego programu szczegółowego na lata 2007-2013 „*Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – DAPHNE III*”. Celem Programu Daphne III jest finansowe wspieranie europejskich inicjatyw obrony kobiet, dzieci i młodzieży przed przemocą, a także handlem ludźmi, w szczególności inicjatyw podejmowanych przez publiczne i prywatne organizacje (m.in. organizacje pozarządowe, ośrodki badawcze, władze szczebla lokalnego).

5. W dniach 10-11 września 2007 r. w Warszawie zostało zorganizowane przez MSWiA międzynarodowe seminarium „*Razem przeciwko przemocy – walka z przemocą wobec dzieci, młodzieży i kobiet z polskiej i europejskiej perspektywy*”. Seminarium miało na celu zaprezentowanie unijnego programu na lata 2007-2013 „*Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – DAPHNE III*” oraz innych

¹ Należy tu wspomnieć, że ze względu na przewlekłość procedur przesyłania danych dotyczących sygnatur spraw, niektóre z nich nie mogły zostać ujęte w ww. projekcie.

unijnych i rządowych programów dotyczących walki z przemocą, w tym *Krajowego Programu Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007-2008*.

5. Organizacja obchodów dnia ofiary handlu ludźmi – 11 czerwca 2007 roku.

Odpowiedzialni za realizację: Grupa Robocza – przygotowanie propozycji scenariusza obchodów; instytucje wchodzące w skład Zespołu – organizacja obchodów

Termin realizacji: czerwiec 2007 r.

Stan realizacji:

W ramach ustanowionego przez UE „Europejskiego Dnia Przeciw Handlowi Ludźmi” w dn. 11 czerwca 2007 roku została zorganizowana przez MSWiA *II Konferencja Krajowa nt. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi*, przeprowadzono akcję informacyjną na terenie całego kraju (dystrybucja plakatów, reklama na stronach internetowych „Dziennika”), w ośrodkach szkolenia Policji i Straży Granicznej wyświetlono słuchaczom oraz kadrze dydaktycznej film fabularny „Masz na imię Justyna”).

W związku z tym, że ostatecznie datę obchodów „Europejskiego Dnia Przeciw Handlowi Ludźmi” ustalono na dzień 18 października, w roku 2008 obchody odbyły się w październiku i obejmowały umieszczenie informacji na stronach internetowych instytucji zaangażowanych w działania przeciwko handlowi ludźmi oraz organizację *III Konferencji Krajowej nt. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi*.

Część II **Zmiany w prawodawstwie**

Zadania:

1. Przygotowanie i wprowadzenie do kodeksu karnego nowych zapisów dotyczących handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Sprawiedliwości

Termin realizacji: I kwartał 2008 r.

Stan realizacji:

Na zlecenie MSWiA w czerwcu 2007 r. została przygotowana propozycja zmian w kodeksie karnym w odniesieniu do definicji handlu ludźmi. Propozycja ta została wykorzystana przy redakcji zapisu definicji handlu ludźmi, która znalazła się w projekcie nowelizacji kodeksu złożonej do Sejmu latem 2007 r. Projekt *ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* został wycofany z Sejmu VI kadencji. W roku 2008 w Ministerstwie Sprawiedliwości podjęto na nowo prace nad projektem szerszych zmian w kodeksie karnym dotyczących problematyki handlu ludźmi. Zgodnie z projektowanym harmonogramem prac Rady Ministrów przyjęcie projektu ustawy planowane jest w pierwszym półroczu 2009 r.

Ponadto:

W związku z nowelizacją Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach i niektórych innych ustaw, podpisanej przez Prezydenta RP w dniu 14 listopada br., która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2009 r. nastąpiła zmiana przepisów dotyczących legalizacji pobytu ofiar handlu ludźmi, a mianowicie zamiast wiz pobytowych krajowych ofiarom handlu ludźmi będą wydawane zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na okres 3 miesiące i tym samym tzw. „okres na zastanowienie się” uległ wydłużeniu (art. 53 a ust. 2 ww. ustawy).

2. Analiza polskiego prawa pod kątem efektywności ścigania handlu ludźmi do pracy przymusowej.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Termin realizacji: II poł. 2007 r.

Stan realizacji:

1. Analiza sytuacji prawnej została sporządzona przez Krzysztofa Karsznickiego, Prokuratora Prokuratury Krajowej, na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie.

2. W wyniku rozmów pomiędzy MPiPS, MSWiA i Międzynarodową Organizacją Pracy (ILO) podjęte zostały działania na rzecz dokonania analizy sytuacji w Polsce w ramach wspólnego projektu badawczego ILO-ICMPD dotyczącego pracy przymusowej. Wykonanie analizy pt. *Assessment of Legal Framework and Responses of the Justice System to Trafficking and Forced Labour in Poland* zostało powierzone Ośrodkowi Badań Handlu Ludźmi Uniwersytetu Warszawskiego.

3. Państwowa Inspekcja Pracy bierze udział w projekcie koordynowanym przez Międzynarodową Organizację Pracy pod nazwą „*Międzynarodowe działania partnerów społecznych na rzecz zwalczania handlu ludźmi w celu wykorzystywania ich przez pracę. Identyfikacja i ochrona ofiar*”. Projekt przewidziany do realizacji w latach 2008-2009 finansowany jest z funduszy UE. Uczestniczą w nim Włochy, Polska, Rumunia i Portugalia.

W ramach projektu mają być przeprowadzone badania w zakresie:

- przepisów prawa dotyczących problemu handlu ludźmi i ścigania tego przestępstwa;
- istniejących struktur wsparcia dla ofiar pracy przymusowej (wyzysku w pracy);
- ekonomicznych sektorów podatnych na występowanie zjawiska wyzysku pracowników.

Ponadto projekt przewiduje opracowanie materiałów szkoleniowych, w szczególności podręcznika dla Inspekcji Pracy na temat pracy przymusowej, przeprowadzenie seminariów szkoleniowych oraz seminarium oceniającego, które ma być okazją do dyskusji na temat wyników przeprowadzonych szkoleń.

Część III **Poprawa skuteczności działań**

Koordynacja

1. Usprawnienie mechanizmu koordynacji działań Policji i Straży Granicznej dotyczących zwalczania handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej

Termin realizacji: II kwartał 2007 r.

Stan realizacji:

1. W dniu 5 lipca 2007 r. Zastępca Komendanta Głównego Policji wydał polecenie powołania do dnia 31 lipca 2007 r. wyodrębnionych etatowo w strukturach Wydziałów Kryminalnych Komend Wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji – Zespołów dw. z Handlem Ludźmi. W sumie stan etatowy wszystkich wojewódzkich zespołów dw. z handlem ludźmi wynosi obecnie 46 etatów. Do podstawowych zadań zespołów należy zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi, handlowi narządami ludzkimi, prostytucji, pedofilii, pornografii w szczególności dziecięcej. Koordynację działań wojewódzkich zespołów dw. z handlem ludźmi sprawuje Centralny Zespół dw. z Handlem Ludźmi powołany rozkazem organizacyjnym nr 43/07 Komendanta Głównego Policji z dn. 14 czerwca 2007 r. w Wydziale Kryminalnym Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji, składający się z 7 policjantów i 1 pracownika cywilnego.

2. W 2008 r. w ramach Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi została opracowana „*Koncepcja zwalczania handlu ludźmi w aspekcie zmuszania ofiar do żebractwa*”, którą przekazano w dniu 19 listopada 2008 r. Wydziałom Kryminalnym KWP/KSP celem służbowego wykorzystania w diagnozowaniu i przeciwdziałaniu przedmiotowemu zjawisku. Dokument zawiera m.in. zalecenia dotyczące rozpoznania zjawiska żebractwa przez pionierów prewencji, informację nt. konieczności gromadzenia danych liczbowych dotyczących czynów z art. 58 i 104 k.w. oraz objęcia przez wojewódzkie zespoły dw. z handlem ludźmi zainteresowaniem operacyjnym zjawiska zmuszania ofiar handlu ludźmi do żebractwa, w szczególności dzieci.

3. W Komendzie Głównej Straży Granicznej i oddziałach Straży Granicznej powołano nietatowych koordynatorów i zastępców koordynatorów ds. zwalczania przestępstwa handlu ludźmi (13 koordynatorów, 12 zastępców koordynatorów). Koordynatorzy są funkcjonariuszami z pionu operacyjno-śledczego. Do ich zadań należy między innymi koordynacja działań pomiędzy jednostkami i komórkami organizacyjnymi Straży Granicznej, Strażą Graniczną a Policją oraz koordynacja działań w ramach *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*, w tym również współpracy z organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania związane z ochroną ofiar. W celu usprawnienia systemu koordynacji, Decyzją Nr 139 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 18 czerwca 2008 r. został powołany Zespół do spraw stałego monitoringu i koordynacji działań Straży Granicznej w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi.

Do zadań zespołu należy:

- koordynacja realizacji przez Straż Graniczną przedsięwzięć wynikających z *Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi*;
- bieżący monitoring i analiza przypadków handlu ludźmi ujawnionych przez Straż Graniczną;

- udział w pracach Grupy Roboczej utworzonej w ramach Zespołu powołanego zarządzeniem Nr 23 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 marca 2004 r. w sprawie utworzenia Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi;
- inicjowanie i koordynacja działań Straży Granicznej w zakresie zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi innych niż wynikające z *Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi* z uwzględnieniem przedsięwzięć szkoleniowych;
- współpraca z MSWiA, Policją i innymi organami administracji państwowej oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele Zarządu Operacyjno-Śledczego, Zarządu Granicznego, Zarządu ds. Cudzoziemców, Biura Analiz Strategicznych, Biura Kadr i Szkolenia oraz Gabinetu Komendanta Głównego Straży Granicznej.

Podjęta została inicjatywa legislacyjna dot. objęcia właściwością Straży Granicznej oraz dodania do katalogu przestępstw wymienionych w ustawie o SG czynów określonych w art. 253 k.k. oraz art. 264a k.k.

Ponadto, SG realizuje projekt Agencji FRONTEX na temat zjawiska handlu ludźmi, który powstał w związku z rekomendacjami opracowanej przez tę instytucję analizy ryzyka za 2007 rok (TRA 2007). Celem projektu jest zebranie informacji od organów Straży Granicznej PC UE odnośnie ich roli, doświadczeń i wiedzy w zwalczaniu handlu ludźmi (tzw. „dobrych praktyk”) celem wykorzystania podczas kontroli na zewnętrznych granicach UE, identyfikacji ofiar handlu ludźmi oraz inicjowania i planowania Wspólnych Operacji Frontex. Zakończenie projektu przewidziane jest na koniec marca 2009 r. Jego efektem końcowym ma być opracowana przez Frontex analiza ryzyka (TRA) nt. zjawiska handlu ludźmi w UE.

Działania innych instytucji mające na celu podniesienie skuteczności działań:

1. Usprawnieniu mechanizmu koordynacji działań mających na celu zwalczanie handlu ludźmi służy utworzenie sieci prokuratorów-konsultantów ds. handlu ludźmi. W czerwcu 2008 r. odbyło się pierwsze spotkanie wszystkich konsultantów, podczas którego uczestnicy otrzymali dane kontaktowe koordynatorów z KWP i SG. Ponadto dyskutowano nt. błędów pojawiających się w sprawach dotyczących handlu ludźmi.

Na podstawie danych statystycznych za 2007 r. Prokurator Krajowy wydał dwie decyzje pisemne skierowane do wszystkich Prokuratorat Apelacyjnych i Wydziałów Biura ds. Przestępczości Zorganizowanej Prokuratorury Krajowej z zaleceniem monitorowania spraw prowadzonych w rejonach przez konsultantów w wydziałach ds. przestępczości zorganizowanej i Prokuratorat Apelacyjnych oraz ewentualnego przygotowywania decyzji dla kierownictwa Prokuratorat Apelacyjnych i naczelników Wydziałów o przejmowaniu spraw na szczebel Prokuratorat Okręgowych i wydziałów ds. przestępczości zorganizowanej.

Prokuratura Krajowa nadzoruje prowadzone w całym kraju postępowania karne w tego rodzaju sprawach, monitoruje zjawisko poprzez gromadzenie danych statystycznych i prowadzenie badań (wynikiem monitoringu jest sporządzany każdego roku raport).

2. W związku z przejściem od dnia 1 lipca 2007 r. przez Państwową Inspekcję Pracy kompetencji w zakresie kontroli legalności zatrudnienia obywateli polskich i cudzoziemców w 2008 r. przedstawiciele PIP zostali zaproszeni do udziału w pracach Grupy Roboczej Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

2. Przeszkolenie specjalistyczne koordynatorów i członków zespołów w komendach wojewódzkich Policji oraz koordynatorów w oddziałach Straży Granicznej.

Odpowiedzialni: Grupa Robocza – opracowanie programu szkolenia, Zespół ds. Handlu Ludźmi DPM MSWiA, KGP, MPiPS – organizacja szkolenia

Termin realizacji: II kwartał 2007 r.

Stan realizacji:

W roku 2007:

1. W dniach 18-22 czerwca 2007 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji we współpracy z Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie oraz Fundacją La Strada zorganizowało specjalistyczne szkolenie koordynatorów i członków zespołów do walki z handlem ludźmi w komendach wojewódzkich Policji i w oddziałach Straży Granicznej. Szkolenie obejmowało: przygotowanie teoretyczne w zakresie przepisów dotyczących przeciwdziałania handlowi ludźmi, aspekty praktycznego postępowania z ofiarami handlu ludźmi oraz zasady współpracy między instytucjami zarówno krajowymi, jak i międzynarodowymi.

W roku 2008:

1. W dniach 24-26 czerwca 2008 r. w Centralnym Ośrodku Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie odbyły się warsztaty dla koordynatorów ds. handlu ludźmi zorganizowane przez Komendę Główną Straży Granicznej. W warsztatach wzięło udział 25 funkcjonariuszy Policji, 25 funkcjonariuszy Straży Granicznej, 8 prokuratorów. Tematem warsztatów był m.in. status prawny cudzoziemców, zasady wydawania dokumentów podróży cudzoziemcom, prezentacja postępowań dot. przypadków handlu ludźmi, analiza sytuacji zbiegu procedur: uchodźczej, administracyjnej i karnej w przestępstwie handlu ludźmi oraz prezentacja dot. uwarunkowań psychologicznych i społecznych zachowań ofiary/świadka handlu ludźmi (prezentacja Fundacji La Strada). Na bazie modelowych przedstawień dwóch spraw prowadzonych przez Podlaski i Karpacki Oddział Straży Granicznej omówione zostały również czynności operacyjno-rozpoznawcze prowadzone w rozpoznaniu przestępstw handlu ludźmi.

2. W 2008 r. w Centralnym Ośrodku Szkolenia SG w Koszalinie odbyła się jedna edycja szkolenia dotyczącego przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi. Szkolenie zostało zrealizowane w oparciu o 3-dniowy program szkolenia doskonalącego, przeznaczonego dla funkcjonariuszy pionu operacyjno-śledczego, pionu cudzoziemców oraz pionu granicznego. Jednocześnie rozpoczęto prace nad opracowaniem systemu szkoleń adresowanych do funkcjonariuszy wszystkich szczebli i pionów SG, głównie mające na celu uwzględnienie potrzeb szkoleniowych pionu do spraw cudzoziemców i pionu operacyjno-śledczego.

3. Ponadto w czerwcu 2008 r. wzorem roku ubiegłego przeprowadzono dla słuchaczy kursów oficerskich pokaz filmu „*Masz na imię Justyna*” poprzedzony wykładem na temat handlu ludźmi.

Współpraca międzynarodowa

3. *Utworzenie wspólnego zespołu śledczego (Joint Investigation Team) w sprawie handlu ludźmi.*

Odpowiedzialni za realizację: Komenda Główna Policji

Termin realizacji: realizacja zadania uzależniona jest od zgody partnera zagranicznego

Stan realizacji:

1. W 2008 r. Komenda Główna Policji podjęła prace nad powołaniem wspólnego polsko-niemieckiego zespołu dochodzeniowo-śledczego (*Joint Investigation Team – JIT*). W powyższe działania, ze strony polskiej, obok funkcjonariuszy z Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi zaangażowani są przedstawiciele Prokuratury Krajowej z Biura ds. Przestępczości Zorganizowanej oraz Biura Postępowania Przygotowawczego. Inicjatywa powołania wspólnego zespołu została wysunięta przez stronę niemiecką, która za pośrednictwem Oficera Łącznikowego zwróciła się do KGP z wyżej wymienioną propozycją, motywując ją sukcesami odnoszonymi przez polską Policję w zakresie zwalczania międzynarodowego handlu ludźmi oraz biorąc pod uwagę organizację Mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 r. w Polsce i na Ukrainie.

Efektom spotkań było opracowanie modelowej umowy powołującej wspólny niemiecko-polski JIT w obszarze zwalczania handlu ludźmi. Dokonano też wstępnego wyboru sprawy mogącej stanowić podstawę utworzenia wspólnego zespołu. Niestety w związku z problemami natury formalnoprawnej, tj. różnicy pomiędzy niemieckim i polskim ustawodawstwem karnym w zakresie przesłanek formalnych do zaistnienia przestępstwa handlu ludźmi, do utworzenia zespołu w tej konkretnej sprawie nie doszło, jednak w zależności od potrzeb, na podstawie opracowanej umowy, istnieje możliwość jego powołania.

2. Podczas prowadzenia postępowań przygotowawczych dotyczących handlu ludźmi zespoły wojewódzkie za pośrednictwem Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi w KGP utrzymują bieżący kontakt z Oficerami Łącznikowymi Policji zainteresowanych państw. Ponadto, Centralny Zespół prowadzi intensywną wymianę informacji poprzez Biuro Wywiadu Kryminalnego KGP z EUROPOL-em, INTERPOL-em i Policjami innych państw w zakresie handlu ludźmi, dziecięcej pornografii, rozpowszechnianej przede wszystkim w Internecie oraz pedofilii. Prowadzenie w ten sposób postępowań o charakterze transgranicznym może więc w przyszłości zaowocować powołaniem wspólnych międzynarodowych zespołów śledczych, będących szczególną formą współpracy w ściganiu zorganizowanej przestępczości na terenie Unii Europejskiej.

4. *Organizacja corocznego spotkania ekspertów z krajów pochodzenia, tranzytowych i krajów docelowych – z polskiego punktu widzenia – w celu wymiany informacji na temat zmian zachodzących w zjawisku handlu ludźmi.*

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej, Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z organizacjami pozarządowymi

Termin realizacji: II poł. 2007 r., II poł. 2008 r.

Stan realizacji:

1. W ramach Grupy G6 w inicjatywy strony polskiej i brytyjskiej powołana została Grupa Robocza G6 ds. zwalczania handlu ludźmi. W dniu 4 lipca 2007 r. w Warszawie odbyło się spotkanie ekspertów państw Grupy G6, zorganizowane przez stronę polską we współpracy z partnerami brytyjskimi. Spotkanie dotyczyło wspólnych działań przeciwko handlowi ludźmi. W posiedzeniu udział wzięli przedstawiciele Wielkiej Brytanii, Włoch, Eurojustu, Europolu i Interpolu, oraz na zaproszenie strony brytyjskiej, Holandii i Irlandii. W trakcie spotkania zaakceptowano cztery obszary wspólnych działań: *Gromadzenie i wymiana informacji*, *Operacje organów ścigania prawa*, *Organizowanie kampanii podnoszących świadomość nt. handlu ludźmi* oraz *Ochrona i wsparcie ofiar*. Łącznie w 2007 roku Grupa robocza spotkała się 4-krotnie. Prace Grupy kontynuowane były w roku 2008. Zakończenie prac nad raportem z prac Grupy przewidziane jest na marzec 2009 roku.

2. W 2008 r. Zespół ds. Handlu Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej MSWiA zrealizował projekt pn. „*Zwalczanie handlu ludźmi w aspekcie wzmacniania mołdawskiego systemu zarządzania migracjami i współpracy międzynarodowej. Polsko-mołdawska wymiana doświadczeń i dobrych praktyk*”, który był finansowany w ramach *Programu polskiej pomocy zagranicznej udzielanej za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w roku 2008*. W ramach projektu odbyło się spotkanie z partnerem mołdawskim w Kiszyniowie, a następnie zorganizowano seminarium w Polsce. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele MSW, służb policyjnych i organizacji pozarządowych Mołdowy oraz przedstawiciele MSWiA, koordynatorzy zespołów do walki z handlem ludźmi Komend Wojewódzkich Policji i Oddziałów Straży Granicznej, a także przedstawiciele organizacji pozarządowych. Celem zrealizowanego projektu była wzajemna wymiana doświadczeń i dobrych praktyk oraz stworzenie sieci współpracy w ramach działań na rzecz zwalczania i zapobiegania przestępstwu handlu ludźmi.

3. W latach 2007-2008 Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie realizowała projekt „*Współpraca polsko-ukraińska w zwalczaniu handlu ludźmi. Najlepsze praktyki zwalczania handlu ludźmi i ochrony praw ofiar*”, którego celem było wypracowanie zestawu dobrych praktyk w ściganiu sprawców przestępstwa handlu ludźmi oraz ochrony praw ofiar. Głównym partnerem ze strony ukraińskiej był Lwowski Uniwersytet Spraw Wewnętrznych, ze strony polskiej zaś Fundacja La Strada oraz KWP w Gdańsku. Projekt finansowany był przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w ramach *Programu polskiej pomocy zagranicznej udzielanej za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w roku 2008*. W trakcie realizacji projektu zorganizowano następujące seminaria naukowe: 1) w Gdańsku-Sobieszewie (w dniach 13-15 października 2008 r.), 2) w Szczytnie (w dniach 12-14 listopada 2008 r.), 3) w Szeplisku na Ukrainie (w dniach 7-11 grudnia 2008 r.). Podczas spotkań, oprócz prelekcji uczestników, przedstawiono przykłady wspólnych działań organów ścigania w realizacji poszczególnych spraw. Na podstawie wygłoszonych referatów planowane jest opublikowanie opracowania nt. systemów zwalczania handlu ludźmi w obu krajach.

4. W 2008 r. przedstawiciele Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi KGP uczestniczyli w polsko-niemieckim projekcie pt. „*Niemiecko-polska wymiana oraz warsztat roboczy dla jednostek śledczych (policyjnych), działających transgranicznie i biorących udział w zwalczaniu handlu ludźmi*”, realizowanym przez Centralną Poradnię dla Ofiar Handlu Ludźmi KOBRA w Hanowerze (wrzesień i październik) przy współpracy z Fundacją La Strada. Celem projektu była praktyczna wymiana informacji między policjantami, którzy prowadzili lub prowadzą sprawy polsko-niemieckie dotyczące handlu ludźmi. Projekt zakończy się przygotowaniem materiałów szkoleniowych nt. systemu prawa oraz działań

funkcjonariuszy ukierunkowanych na przeciwdziałanie i zwalczanie zjawiska handlu ludźmi oraz nt. ochrony i wspierania ofiar.

5. W ramach polsko-niemieckiej Grupy Roboczej „Granica” odbyły się warsztaty dla funkcjonariuszy SG i BPOL (Bundespolizei) nt. *Handel ludźmi oraz przestępczość transgraniczna związana z przemytem ludzi* (24-26 września 2008 r.). Celem warsztatów było omówienie kierunków zagrożeń przestępczością transgraniczną związaną z przerzutem i handlem ludźmi po wejściu Polski do strefy Schengen oraz wypracowanie skutecznych metod współpracy na granicy polsko-niemieckiej. W warsztatach brało udział 14 funkcjonariuszy SG oraz 10 funkcjonariuszy BPOL. Warsztaty zostały zorganizowane przez Lubuski Oddział SG, zgodnie z Planem wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych Straży Granicznej i niemieckiej Policji Federalnej na rok 2008 w ramach polsko-niemieckiej Grupy Roboczej GRANICA.

5. Prowadzenie Narodowego Punktu Konsultacyjnego ds. Dzieci Cudzoziemskich bez Opieki i Dzieci - Ofiar Handlu Ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z organizacjami pozarządowymi

Termin realizacji: zadanie stałe

Stan realizacji:

1. Z inicjatywy Rady Państw Morza Bałtyckiego powołana została sieć Narodowych Punktów Konsultacyjnych ds. Dzieci Cudzoziemskich bez Opieki i Dzieci - Ofiar Handlu Ludźmi. Zadaniem punktu jest gromadzenie informacji nt. zjawiska oraz ich wymiana z pozostałymi punktami w 11 krajach regionu. Dotychczas zadanie to było realizowane przez Fundację Dzieci Niczyje na zlecenie MEN. Od 2007 r. prowadzenie punktu przekazano Centralnemu Ośrodkowi Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie.

W związku z powyższym w ramach CODN powołano Zespół ds. Dzieci Ryzyka, którego głównym zadaniem jest przeprowadzenie ogólnokrajowego projektu szkoleniowego dla nauczycieli-konsultantów, doradców metodycznych i nauczycieli. Projekt ten ma na celu przeciwdziałanie negatywnym społecznie zjawiskom, w rezultacie których dzieci stają się ofiarami i sprawcami przestępstw, w tym handlu ludźmi. W ramach ww. projektu zorganizowano Pierwszą Krajową Konferencję dla nauczycieli z ośrodków szkolno-wychowawczych oraz wykonano projekt ulotki o charakterze profilaktycznym.

W dniach 8-9 maja 2007 r. w Warszawie odbyło się IV Spotkanie Narodowych Punktów Konsultacyjnych ds. Dzieci Cudzoziemskich bez Opieki i Dzieci Ofiar Handlu, zorganizowane przez MSWiA przy współpracy z Radą Państw Morza Bałtyckiego. W spotkaniu udział wzięli narodowi koordynatorzy i eksperci oraz przedstawiciele organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem handlowi ludźmi.

Przedstawiciele CODN w 2007 r. uczestniczyli w konferencjach i spotkaniach ekspertów Grupy Roboczej ds. Współpracy na rzecz Dzieci w Zagrożeniu (WGCC), m.in. w konferencji w Sztokholmie (21-24 października) i Petersburgu (11-14 listopada).

Ponadto, 5 grudnia 2007 r. CODN zorganizował konferencję „Dzieci ryzyka są wśród nas” w celu zaprezentowania dyrektorom i wychowawcom placówek opiekuńczych podstawowych obszarów generujących wzrost liczby dzieci ryzyka. Wskazano także na psychologiczne uwarunkowania towarzyszące ryzykownym zachowaniom, rozwiązania edukacyjne wobec dzieci zagrożonych, prawa rodziny w kontekście wspierania dzieci oraz przeprowadzono

badanie socjologiczne w oparciu o anonimowe ankiety dotyczące sytuacji szkolonych na bazie reprezentowanych placówek.

2. W roku 2008 zadanie realizowano głównie w ramach uczestnictwa w pracach Grupy Roboczej ds. Współpracy na rzecz Dzieci w Zagrożeniu (WGCC), która stanowi część Międzynarodowego Programu „*Children At Risk*”, obejmującego swoim zasięgiem państwa regionu Morza Bałtyckiego. Narzędziem wspierania współpracy w regionie jest strona internetowa WGCC (childcentre.info), która jednocześnie stanowi źródło bieżących informacji dla samych poszkodowanych oraz osób i instytucji bezpośrednio zaangażowanych w system pomocy dzieciom i młodzieży. Materiały publikowane są w języku angielskim.

Spotkanie Krajowych Koordynatorów miało miejsce w dniach 22-23 stycznia 2008 r. w Druskiennikach. Podczas seminarium nastąpiła aktualizacja informacji na temat działań podejmowanych w poszczególnych krajach w obszarze reintegracji dzieci - ofiar handlu ludźmi. Wynikiem spotkania jest CD-ROM zawierający materiały informacyjne, narzędzia diagnostyczne oraz raporty do użytku specjalistów mających bezpośredni kontakt z dziećmi - ofiarami handlu lub dziećmi pozbawionymi opieki. Narzędzia te dostępne są również na stronie childcentre.info.

Ponadto, w 2008 r. odbyły się dwa spotkania WGCC: w Helsinkach (1-2 kwietnia) oraz Oslo (1 października) dotyczące problematyki nieletnich przestępców. Podjęte zostały działania mające na celu upowszechnienie informacji o istnieniu strony childcentre.info. Krajowy Koordynator dokonał prezentacji strony wraz z propozycją możliwości jej wykorzystania dla potrzeb lokalnych w trakcie spotkania dyrektorów wojewódzkich i powiatowych Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli.

Zakładane efekty to m.in.:

- promowanie idei programu „*Children at Risk*” zgodnie z założeniami Rady Państw Morza Bałtyckiego, z uwzględnieniem specyfiki naszego państwa;
- umożliwienie wymiany doświadczeń dyrektorów szkół i placówek wychowawczych w zakresie eliminowania zagrożeń oraz łagodzenia skutków już zaistniałych zagrożeń;
- wymiana doświadczeń na szczeblu międzynarodowym i lokalnym w zakresie zapobiegania i postępowania w sytuacjach ryzykownych wobec dzieci i młodzieży – poprzez korzystanie z zasobów strony WGCC.

Ponadto w 2008 r. stworzono koncepcję struktury regionalnych punktów koordynujących, podległych Krajowemu Punktowi Konsultacyjnemu programu „*Dzieci Ryzyka*”.

Podnoszenie kwalifikacji

6. Przeszkolenie sędziów i prokuratorów w zakresie problematyki handlu ludźmi, w szczególności dziećmi.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Sprawiedliwości, Krajowe Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury

Termin realizacji: zadanie stałe

Stan realizacji:

1. W 2007 r. Krajowe Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury zorganizowało szkolenia w dwóch edycjach, dla 80 osób każda, na temat przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na tle nowych uregulowań prawnych. Szkolenia obejmowały wykłady prof. dr hab. J. Waryleckiego na temat: „*Problematyka znamion określających czynności sprawcze przestępstw zgwałcenia, pedofilii, sutenerstwa,*

kuplerstwa, stręczycielstwa, handlu ludźmi w celu uprawiania prostytucji za granicą, pornografii” oraz „Postępowanie dowodowe w sprawach o przestępstwa na tle seksualnym, ze szczególnym uwzględnieniem praktycznych aspektów przesłuchania świadka w trybie art. 185a i 185b k.p.k.”.

2. W grudniu 2007 r. we Wrocławiu zainicjowany został zorganizowany przez Fundację La Strada, we współpracy z Ambasadą Brytyjską i MSWiA cykl seminariów dla środowiska sędziów zawodowych w ramach specjalistycznego, pilotażowego programu szkoleniowego pt. *„Handel ludźmi w praktyce sądów jako przestępstwo oraz okoliczność popełniania innych przestępstw”*. Kolejne tego typu szkolenia obejmujące poszczególne regiony Polski odbyły się w roku 2008 (w szkoleniu udział wzięło 70 sędziów).

W ramach podsumowania projektu zorganizowano seminarium w Rezydencji Ambasadora Wielkiej Brytanii, w którym udział wzięli, poza przedstawicielami środowiska sędziowskiego, prokuratorzy oraz ekspert z Human Trafficking Centre w Wlk. Brytanii.

7. Przeszkolenie kadry szkoleniowej służb policyjnych (szkoły oficerskie i ośrodki szkoleniowe) w zakresie problematyki zwalczania handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi

Termin realizacji: zadanie stałe

Stan realizacji:

1. Z inicjatywy Fundacji La Strada w 2007 r. wydano podręcznik *„Jak uczyć o handlu ludźmi”*, którego publikację wsparły Fundacja im. Eberta oraz MSWiA. Podręcznik powstał z myślą o trenerach i wykładowcach (głównie szkół policyjnych) prowadzących zajęcia na temat handlu ludźmi.

2. W dniach 15-16 kwietnia 2008 r. w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie odbyło się szkolenie nt. handlu ludźmi w ramach realizacji projektu: *„Training of Police and Border Guards trainers in the field of trafficking in human beings”*. Organizatorami byli Zespół ds. Handlu Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej MSWiA oraz Ośrodek Badań Handlu Ludźmi Uniwersytetu Warszawskiego, przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej (TAIEX). W szkoleniu uczestniczyli pełnomocnicy komendantów wojewódzkich policji ds. ochrony praw człowieka i Komendy Głównej Policji oraz wykładowcy szkół Policji i Straży Granicznej.

Szkolenie poprowadzili wykładowcy polscy (reprezentujący m.in. Uniwersytet Warszawski, Prokuraturę, Fundację Dzieci Niczyje oraz Polską Akademię Nauk) oraz eksperci zagraniczni (z EUROPOL-u, Komisji Europejskiej, Międzynarodowej Organizacji Pracy, OBWE, belgijskiej organizacji pozarządowej „Pag-Asa”).

3. Przeszkolenie kadry szkoleniowej służb policyjnych (szkoły oficerskie i ośrodki szkoleniowe) w zakresie problematyki zwalczania handlu ludźmi stanowi jedno ze stałych zadań Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi. W związku z tym, w 2008 r. przedstawiciele Centralnego Zespołu brali udział w pracach *Zespołu do Opracowania Planu Działań Policji na Lata 2008 – 2009 Mających na Celu Zwalczanie Handlu Ludźmi*, w skład którego wchodził również przedstawiciele Biura Kadr i Szkolenia, Biura Prewencji, Biura Ruchu Drogowego KGP, jak i koordynatorzy dw. z Handlem Ludźmi KWP. Przewodniczącym tego Zespołu jest pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka w Policji. W ramach prac Zespołu poddano analizie przedsięwzięcia

szkoleniowe z zakresu problematyki handlu ludźmi w Policji. Na bazie wypracowanych wniosków, zatwierdzonych przez Komendanta Głównego Policji, Dyrektor Biura Kryminalnego wystąpił do Biura Kadr i Szkolenia z inicjatywą powołania zespołu programowego do opracowania programu szkolenia specjalistycznego z zakresu handlu ludźmi (w tym również szkoleń dla kadry szkoleniowej służb policyjnych) oraz modyfikacji pozostałych programów szkoleniowych pod kątem ich aktualizacji w odniesieniu do problematyki handlu ludźmi.

8. Przeszkolenie pracowników pomocy społecznej w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi, interwencji kryzysowej oraz zasad współdziałania z innymi instytucjami.

Odpowiedzialni za realizację: Grupa Robocza – przygotowanie programu szkolenia, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – realizacja szkolenia

Termin realizacji: sukcesywnie do końca 2008 r.

Stan realizacji:

1. W dniach 19-21 listopada 2007 r. w Warszawie odbyło się szkolenie dla pracowników Urzędów Wojewódzkich i Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej. Łącznie w szkoleniu uczestniczyło 32 osoby (po dwóch przedstawicieli z każdego województwa). Głównym celem przeprowadzonego szkolenia było stworzenie krajowej sieci konsultantów wojewódzkich do spraw wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi. Przeszkolone osoby odpowiedzialne będą za kontakt i współpracę z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej na terenie województwa, jak również z Departamentem Pomocy i Integracji Społecznej oraz innymi partnerami zajmującymi się pomocą ofiarom handlu ludźmi, w zakresie realizacji zadań związanych z procederem handlu ludźmi oraz wymianą informacji w tym obszarze.

2. W 2008 r. Departament Pomocy i Integracji Społecznej MPiPS zorganizował dwa szkolenia adresowane do kadry pomocy społecznej, głównie z ośrodków interwencji kryzysowej. Pierwsze odbyło się w maju (8 województw – wschodnia część Polski), drugie w listopadzie (8 województw – zachodnia część Polski). Łącznie zostało przeszkolonych ok. 60 pracowników pomocy społecznej. W szkoleniach tych szczególny nacisk położono na zagadnienia dot. pracy z ofiarą handlu ludźmi oraz udzielania jej wsparcia zgodnie z nowymi zapisami wprowadzonymi do ustawy o pomocy społecznej.

3. W dniach 20-21 listopada 2008 r. Miejskie Centrum Interwencji Kryzysowej w Poznaniu przy współpracy z DPM MSWiA oraz Fundacją La Strada i Fundacją Dzieci Niczyje zorganizowało szkolenie dla pracowników socjalnych na temat zjawiska handlu ludźmi, z uwzględnieniem problematyki handlu dziećmi.

4. W dniach 27-28 listopada 2008 r. w Załączcu Wielkim odbyło się spotkanie szkoleniowo-informacyjne dla dyrektorów Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie województwa łódzkiego na temat zjawiska handlu ludźmi. Spotkanie zorganizował Łódzki Urząd Wojewódzki we współpracy z DPM MSWiA, Regionalnym Centrum Polityki Społecznej oraz Fundacją La Strada.

5. W celu wymiany doświadczeń i doskonalenia umiejętności psychologów i psychiatrów udzielających pomocy ofiarom handlu ludźmi, w dn. 15-16 stycznia 2008 r., w wyniku współpracy warszawskiego Biura Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji, Zespołu ds. Handlu Ludźmi DPM MSWiA i Ministerstwa Zdrowia zorganizowano w Warszawie międzynarodowe seminarium dla psychiatrów i psychologów pracujących z ofiarami handlu ludźmi.

9. Przeszkolenie pracowników Urzędu ds. Cudzoziemców przeprowadzających wywiady z osobami ubiegającymi się o status uchodźcy i pracujących w Ośrodkach dla Uchodźców w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Grupa Robocza – przygotowanie programu szkolenia, Urząd ds. Cudzoziemców – realizacja szkolenia

Termin realizacji: sukcesywnie do końca 2008 r.

Stan realizacji:

1. W dniu 22 maja 2007 r. odbyło się szkolenie dla pracowników Urzędu ds. Cudzoziemców, pt. „Identyfikacja ofiar handlu ludźmi” przeprowadzających wywiady z osobami ubiegającymi się o status uchodźcy w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi, przeprowadzone przez przedstawicielki Fundacji La Strada.

Szkolenie objęło m.in. następujące zagadnienia: przemyt ludzi a handel ludźmi, definicja handlu ludźmi, znamiona pracy przymusowej, przestępstwa współtowarzyszące, polskie prawo i procedury związane z handlem ludźmi, grupy ryzyka, identyfikacja ofiar, program wsparcia i ochrony ofiar.

2. W dniu 30 października 2008 r. odbyło się szkolenie w zakresie identyfikacji i pomocy ofiarom handlu ludźmi dla pracowników Urzędu pracujących w Ośrodkach dla Uchodźców, przeprowadzone przez przedstawicielki Fundacji La Strada. Szkolenie objęło m.in. następujący zakres tematyczny: ujęcie handlu ludźmi w prawie polskim, definicja handlu ludźmi zawarta w Protokole dodatkowym do Konwencji przeciwko przestępczości zorganizowanej, metody działania sprawców, uniwersalne czynniki hamujące autoidentyfikację ofiar i ich wolę współpracy oraz program wsparcia i ochrony ofiar.

Część IV

Wsparcie i ochrona ofiar

1. Opracowanie modelu wsparcia/ochrony obywatela polskiego – ofiary handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Grupa Robocza Zespołu

Termin realizacji: II kwartał 2007 r.

Stan realizacji:

1. W ramach Grupy Roboczej powołana została grupa ekspertów ds. algorytmu postępowania z ofiarami handlu ludźmi (cudzoziemcami i obywatelami polskimi), która w I kwartale 2008 r. opracowała nowy tekst *Algorytmu postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi*, który został poszerzony o wskazówki dotyczące postępowania organów ścigania w przypadku identyfikacji polskiej ofiary/świadka handlu ludźmi. W kwietniu 2008 r. nowa wersja dokumentu została skierowana do stosowania we wszystkich jednostkach organizacyjnych Policji i Straży Granicznej.

2. Podczas posiedzenia Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi w lipcu 2008 r. przedstawiona została koncepcja powołania Centrum Konsultacyjno-Interwencyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi jako efektywnego, scentralizowanego modelu

zarządzania pomocą dla ofiar handlu ludźmi. Rozważano realizację tego zadania przez organizację pozarządową, tj. w formie powierzenia/zlecenia wykonania zadania publicznego. Zespół rekomendował zaproponowane rozwiązanie jako właściwe i możliwe do zrealizowania, jednak zadanie to nie zostało ujęte w budżecie MSWiA na 2009 rok. Konieczna jest analiza powyższej koncepcji ze względu na zakres zadań przewidzianych do realizacji, jak i możliwych sposobów sfinansowania ww. przedsięwzięcia.

2. Opracowanie modelu wsparcia/ochrony dziecka - ofiary handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Komenda Główna Policji, Komenda Główna Straży Granicznej, Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z organizacjami pozarządowymi

Termin realizacji: IV kwartał 2007 r.

Stan realizacji:

1. W październiku 2007 r. odbyły się konsultacje w sprawie propozycji zmian w Ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP w odniesieniu do małoletnich ofiar handlu i dzieci cudzoziemskich bez opieki.

Ustalono m.in., iż diagnozy sytuacji dzieci - ofiar handlu powinien dokonywać psycholog, pedagog uczestniczący w procedurze przesłuchiwania małoletnich.

W tym celu wskazane jest stworzenie listy psychologów, pedagogów rekomendowanych przez Urząd do Spraw Cudzoziemców i Fundację Dzieci Niczyje. Psycholog, pedagog powinien diagnozować sytuację małoletniego, sprawdzając, czy jest on ofiarą handlu, ustalić ewentualne miejsce popełnienia przestępstwa i osobę sprawcy. Do trybu diagnostycznego zostaną opracowane i przedstawione specjalne rekomendacje.

Powyższe propozycje zmian zostały uwzględnione w projekcie nowelizacji ustawy. Przepisy weszły w życie z dniem 1 stycznia 2009 roku.

2. We wrześniu 2007 r. w ramach Grupy Roboczej Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi została powołana grupa ekspercka (przedstawiciele DPM MSWiA, Komendy Głównej Policji, Komendy Głównej Straży Granicznej oraz Fundacji Dzieci Niczyje), której głównym celem jest stworzenie systemu reagowania na handel dziećmi obejmującego:

- algorytm postępowania w przypadku identyfikacji małoletniej ofiary handlu ludźmi;
- kwestionariusz identyfikacyjny;
- bazy danych koordynatorów ds. małoletnich ofiar handlu ludźmi w poszczególnych instytucjach;
- informator zawierający podstawową wiedzę z zakresu zjawiska handlu ludźmi.

Z uwagi na skomplikowany charakter zadania (tj. brak zarówno jednolitych procedur postępowania w przypadku identyfikacji małoletniej ofiary handlu ludźmi, jak również brak wyspecjalizowanej formy pomocy oferowanej dzieciom dotkniętym tego rodzaju przestępstwem), w 2008 r. do prac nad ww. przedsięwzięciem zostali zaproszeni także przedstawiciele innych podmiotów. W tym celu w lipcu 2008 r. z inicjatywy DPM MSWiA odbyło się spotkanie z udziałem przedstawicieli: Komendy Stołecznej Policji, Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie, jak również pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych m.st. Warszawy oraz przedstawicieli Fundacji La Strada i Fundacji Dzieci Niczyje. We wrześniu natomiast w siedzibie MSWiA zostało zorganizowane spotkanie z udziałem przedstawicieli KSP, Centralnego Zespołu dw. z Handlem Ludźmi w KGP, sędziego orzekającego w sprawach z udziałem małoletnich oraz z konsulami krajów pochodzenia ofiar handlu ludźmi. Celem ww. spotkań było przede

wszystkim wypracowanie modelu wspólnych działań i form pomocy w przypadku małoletnich bez opieki zidentyfikowanych jako ofiary handlu ludźmi (tj. zapewnienie bezpiecznego ośrodka gwarantującego ochronę i pomoc dzieciom - ofiarom handlu ludźmi, a w przypadku dzieci cudzoziemskich również uregulowanie kwestii legalizacji ich pobytu w Polsce oraz zapewnienie bezpiecznego powrotu do ich krajów pochodzenia). W oparciu o wnioski z ww. spotkań i doświadczenie z realizacji *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* w grudniu 2008 r. rozpoczęły się prace nad opracowaniem *Modelu wsparcia/ochrony dziecka cudzoziemskiego bez opieki* zidentyfikowanego przez organy ścigania jako ofiara handlu ludźmi. Powyższe prace będą kontynuowane w roku 2009.

3. Problematyka handlu dziećmi była stałym modułem wszystkich szkoleń w zakresie handlu ludźmi organizowanych w 2008 r. przez Zespół ds. Handlu Ludźmi DPM MSWiA. Były to specjalistyczne szkolenia skierowane przede wszystkim do koordynatorów ds. handlu ludźmi w Policji i Straży Granicznej, a także do Prokuratorów, sędziów i pracowników pomocy społecznej.

4. W roku 2008 na zlecenie MSWiA przygotowano zostało opracowanie pt. „*Analiza pozycji dziecka cudzoziemskiego w postępowaniu przez sądem opiekuńczym, z uwzględnieniem sytuacji ofiar handlu ludźmi*” (autorem jest sędzia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy, Pan C. Skwara). Celem analizy, opartej na doświadczeniach związanych z działaniami podjętymi wobec dwóch ofiar nieletnich, było stworzenie zbioru dobrych praktyk postępowania dla sędziów. Tekst analizy zostanie opublikowany w II edycji materiałów do raportu nt. handlu ludźmi w Polsce.

5. W dn. 16 czerwca 2008 r. z inicjatywy Zespołu ds. Handlu Ludźmi DPM MSWiA odbyło się spotkanie szkoleniowe z zakresu zjawiska handlu dziećmi skierowane do przedstawicieli Urzędów Wojewódzkich odpowiedzialnych za nadzór nad placówkami opiekuńczo-wychowawczymi.

6. W dn. 27-28 listopada 2008 r. w Załączu Wielkim z inicjatywy Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego we współpracy z MSWiA, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie i Fundacją Dzieci Niczyje odbyło się szkolenie z zakresu tej samej problematyki skierowane do dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych województwa łódzkiego.

7. Ze środków finansowych MSWiA opublikowano książkę *Najlepsze praktyki w walce z handlem dziećmi* (w nakładzie 700 egz.) wydaną w oryginale przez IOM, będącą zbiorem materiałów szkoleniowych przeznaczonych dla funkcjonariuszy służb policyjnych i Straży Granicznej.

8. Fundacja Dzieci Niczyje, realizując działania w ramach *Programu na rzecz dzieci – ofiar handlu i dzieci cudzoziemskich bez opieki* w roku 2008 przeprowadziła szkolenia z zakresu tematyki handlu dziećmi, w których udział wzięło ok. 420 profesjonalistów. W szkoleniach udział wzięli przedstawiciele m.in. następujących instytucji: Centrum Interwencji Kryzysowej, Szkoły Policji w Legionowie, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Miejskiego Centrum Interwencji Kryzysowej w Poznaniu. Ponadto zorganizowano szkolenie dla inspektorów zatrudnionych w urzędach wojewódzkich nadzorujących placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Fundacja podpisała z Urzędem ds. Cudzoziemców umowę dotyczącą przesłuchań dzieci cudzoziemskich bez opieki ubiegających się o status uchodźcy w Polsce.

3. Opracowanie modelu reintegracji ofiar handlu ludźmi, monitorowanej i wspieranej przez profesjonalne służby socjalne i organizacje pozarządowe.

Odpowiedzialni za realizację: Grupa Robocza Zespołu we współpracy z organizacjami pozarządowymi

Termin realizacji: IV kwartał 2008 r.

Stan realizacji:

W ramach działań Fundacji La Strada prowadzony był program reintegracji społecznej i zawodowej ofiar handlu ludźmi „*IRIS – reintegracja społeczna i zawodowa kobiet – ofiar handlu ludźmi*”. Program realizowano we współpracy z Fundacją Centrum Promocji Kobiet, Ośrodkiem Pomocy Społecznej Warszawa Śródmieście, Urzędem Pracy Miasta Stołecznego Warszawy oraz Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej. Rezultatem projektu IRIS jest model reintegracji społecznej i zawodowej dla grup marginalizowanych, który został przedstawiony w ramach szkoleń w dwóch województwach – małopolskim w Krakowie we wrześniu 2007 r. oraz w łódzkim – w Łodzi w listopadzie 2007 r. Przeszkolono przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz pracowników pomocy społecznej w ośrodkach interwencji kryzysowej i urzędach pracy, w sumie ponad 50 uczestników. Celem szkolenia było przedstawienie modelu reintegracji oraz próba stworzenia sieci organizacji i instytucji współpracujących na terenie danych województw.

W ramach projektu IRIS funkcjonowały dwa partnerstwa ponadnarodowe – LIFT i HEADWAY. W ramach partnerstwa LIFT (partnerstwa z czterech krajów – Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch i Polski) opracowano materiały edukacyjne dla potencjalnych pracodawców i pracowników z grup marginalizowanych wchodzących na rynek pracy. Broszury dostępne są w wersji elektronicznej na stronach internetowych partnerstwa.

Natomiast w ramach partnerstwa HEADWAY opracowano publikację o najlepszych praktykach w pracy z grupami marginalizowanymi, w szczególności z ofiarami handlu ludźmi w pięciu krajach: Niemcy, Włochy, Portugalia, Estonia, Litwa i Polska. Publikacja została zaprezentowana na międzynarodowej konferencji zamykającej projekt w Rzymie w czerwcu 2007 roku.

Od stycznia do czerwca 2008 r. w ramach realizacji Działania III projektu IRIS przeprowadzono szkolenia upowszechniające rezultaty projektu. Szkolenia przeprowadzono w Białymstoku (marzec 2008 r.) dla 25 uczestników, pracowników pomocy społecznej, urzędów pracy i organizacji pozarządowych. W szkoleniach przeprowadzonych w Szczecinie (kwiecień 2008 r.), Wrocławiu (maj 2008 r.) oraz Gdańsku (czerwiec 2008 r.) łącznie wzięło udział ponad 70 uczestników. Projekt był finansowany w ramach programu Equal EFS. Ponadto w lutym 2008 r. rozpoczęto kampanię informacyjną „*Na dobrej drodze*” z udziałem m.in. aktorów Katarzyny Figury i Krzysztofa Kozłowskiego, której celem było podniesienie świadomości społecznej dotyczącej ofiar handlu ludźmi jako grupy marginalizowanej i zaprezentowanie rozwiązań mających zapobiegać lub ograniczać marginalizację.

W ramach upowszechniania rezultatów Partnerstwa na Rzecz Rozwoju *IRIS* przedstawiciele Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej MPiPS brali udział w organizacji i prowadzeniu szkoleń (część dot. udzielania pomocy ofiarom handlu – ramy prawne) kierowanych m.in. do kadry pomocy społecznej. Szkolenia odbyły się w sześciu województwach: małopolskim, łódzkim, podlaskim, pomorskim, dolnośląskim i zachodniopomorskim (realizacja: wrzesień 2007 – czerwiec 2008 r.).

Kolejnym działaniem było wspólne opracowanie przez Partnerów podręcznika dla osób pracujących z ofiarami handlu ludźmi pt. „*Kompleksowy system wsparcia i szkoleń zawodowych przygotowujących ofiary handlu ludźmi do aktywnego wejścia na rynek pracy*” oraz udział MPiPS w jego dystrybucji. Podręcznik został wysłany do wszystkich

pracowników pomocy społecznej, przeszkolonych w zakresie wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi, do Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich, Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej oraz do ośrodków interwencji kryzysowej na terenie całego kraju (realizacja: grudzień 2008 r.). W ramach programu IRIS wydano również komiks prewencyjny „Ola i Klaudia wyruszają w świat” (w nakładzie 10 tys. egz.).

4. Ustanowienie standardów jakie winny spełniać organizacje pozarządowe i inne instytucje zdolne do udzielania pomocy ofiarom/świadkom handlu ludźmi.

Odpowiedzialni za realizację: Grupa Robocza we współpracy z organizacjami pozarządowymi, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Zdrowia

Termin realizacji: I poł. 2008 r.

Stan realizacji:

Zadanie w trakcie realizacji. Wstępne warunki jakie winny spełniać organizacje i instytucje zdolne do udzielania pomocy ofiarom handlu ludźmi zostały określone na podstawie doświadczeń płynących z realizacji *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi* przeznaczonego dla cudzoziemców. Poważnym utrudnieniem jest fakt, iż pomoc jest świadczona przez bardzo ograniczoną ilość organizacji, co zawęża zasób doświadczeń i możliwość ich konfrontowania.

Ponadto:

1. W 2007 r. w oparciu o umowę zlecenia zadania publicznego zawartą pomiędzy Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji a Fundacją Przeciwko Handlowi Ludźmi „La Strada” realizowany był *Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*. W 2007 r. z Programu skorzystało 20 cudzoziemców (oraz 2 małoletnich pozostających pod opieką jednej z ofiar), pochodzących z: Bułgarii (11 osób), Ukrainy (3 osoby), Mołdowy (1 wraz z dziećmi), Białorusi (1), Wietnamu (1), Nigerii (1), Kenii (1).

We wszystkich przypadkach ofiarami były kobiety (20). Pokrzywdzone najczęściej były wykorzystywane do przymusowej prostytucji (18), w jednym przypadku do żebrania i pracy przymusowej. Spośród 20 osób 3 cudzoziemki odmówiły złożenia zeznań, przy czym w jednym przypadku brak współpracy pomiędzy ofiarą a funkcjonariuszem nie był wynikiem samodzielnej decyzji pokrzywdzonej, lecz efektem jej wysokiego stopnia upośledzenia umysłowego, które uniemożliwiało występowanie jej w charakterze wiarygodnego świadka.

Do końca 2007 r. Program opuściło 16 ofiar, które w większości zdecydowały się na powrót do swojego kraju pochodzenia, pozostałe 4 osoby pozostały w Programie w ramach jego kolejnej edycji na 2008 r.

2. W 2008 r. z Programu (ponownie realizowanego przez Fundację La Strada) skorzystało 22 cudzoziemców (oraz 2 małoletnich pozostających pod opieką jednej z ofiar), pochodzących z: Bułgarii (6 osób), Mongolii (4), Mołdowy (2 w tym jedna z 2 dzieci), Rumunii (3), Białorusi (2), Ukrainy (2), Dżibuti (1), Nigerii (1) i RFN (1).

W większości przypadków ofiarami były kobiety (18). Ponadto, w 2008 r. po raz pierwszy Programem objęto także mężczyzn (2) oraz małoletnich bez opieki (2).

Ofiary najczęściej były wykorzystywane do przymusowej prostytucji (11) i pracy przymusowej (6). W 4 przypadkach cudzoziemcy byli zmuszani do żebrania, a w 1 przypadku ofiara była wykorzystywana seksualnie.

Spośród 22 osób aż 21 zdecydowało się złożyć zeznania i podjąć współpracę z organami ścigania. Wszystkim cudzoziemcom udzielono wsparcia, tj. w zależności od potrzeb zapewniono pomoc materialną, medyczną, prawną i psychologiczną. W 5 przypadkach uczestnicy Programu skorzystali także z możliwości zalegalizowania swojego pobytu na terytorium Polski na podstawie przyznanego im statusu ofiary handlu ludźmi.

3. La Strada realizowała działania mające m.in. na celu udzielenie bezpośredniej pomocy ofiarom w ramach programu *„Damy radę – pomoc i wsparcie dla pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi”* finansowanego przez Mazowiecki Urząd Wojewódzki oraz programu *„Poradnictwo specjalistyczne i pomoc dla osób poszkodowanych przestępstwem handlu ludźmi i ich rodzin 2008”* finansowanego przez Urząd m.st. Warszawy.

4. Od lipca 2008 r. Fundacja realizuje projekt *„Zapobieganie handlowi kobietami z Europy Środkowej i Wschodniej. Przestrzeganie praw człowieka ofiar handlu ludźmi. Informacja-prewencja-identyfikacja-interwencja”* finansowany w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Realizacja programu przewidziana jest do końca 2009 r. Celem projektu jest umożliwienie i ułatwienie ofiarom dostępu do sprawiedliwości, wsparcie ofiar i informacja, pomoc prawna. W okresie od sierpnia do 15 grudnia 2008 r. w Fundacji La Strada udzielono 73 porady prawne w trakcie bezpośrednich konsultacji z klientkami i klientami Fundacji lub telefonicznie.

Opracowano w Zespole do Spraw Handlu Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej MSWiA